

সাহিত্য

অনৌবা মণিপুৰী সাহিত্যগী লময়ানবা হিজম ইৰাবত

অৱিবম বালকৃষ্ণ শৰ্মা

কুনশৰ চহি চাগী অহানবা তছায় অসি মণিপুৰ অমসুং মণিপুৰগা মুখনোৱিৰা লমদমশিং হায়বদি বৱাক তশপাক, নাগা গী, লুসাই চিঃ নচিৰেণী ষ্টিইহগী মৰু ওইবা মতম অমনি। বৃট্টিশ লামদম অসিব মৰু মৰু লাসেই চনশিলক্ৰুনা ইং কুমজা ১৮৯১ গী মণিপুৰগী নীত্ৰক লান্গা মাইথিবন মতুনা মথোয়গী লেঙাক সানম মখাদা হকচেনোনা লৈবা হৈয়কপদমী ইংকুমজা ১৯৪৭ তা নীত্ৰকা ফৰা লোইননা মণিপুৰনা ১৯৪৯ না মণিপুৰনা ভাৱততা চানশিৰা মতম অসি ফাওবগী মতমনি মথতা। পৰ্জাশ্ৰিৰা মতম অসি। হায়জৰিৰা ইতিহাসকী তাম্বক অসি। থোকখিৰা থোকোৱাক ৰাখোক, লাৰখিৰা অহোকা কৰা অসি মতম অসি।

গায়না পীৰমগনি। মণিপুৰী শৈৱেদা মোদিনজম পশিলকপা লময়ানবনি হায়না (লোনৰিবা এলাংবম নীলকায়নী "মণিপুৰ" কৌবা অফাওৰ শৈৱে অসি ১৯৪৭ তা ইৰণা ১৯৪৯ দা ফোঙফনি। মণিগী মমাঙতা ই থিৰা ই মগী। পূজাগী শৈৱেংশিংনা মোদিনজমগী মচাক ময়াম অমা ৱাওই হায়বনি সাহিত্য নৈনবা খুদিচেক্কা। যানৰবা ৰাফমনি।

অনন্যেতাগী লময়ানবা ৰাৱী
মণিপুৰ সাহিত্যগী ময়য় ওইবা যুগতা লমকোয় ৰাৱী ইৰদৰী খুদম ফংই। ৰাথোৰবা মাধব ৱান অমসুং মহাকী পাৱৰাগী চাংখংখোৱা গদা চংগা (১৮০১-১৮০৩) অমসুং খুন্তজাৰ পূৰ্বত্ৰ অমসুং মহাকী কাংগী চক্ৰক্ৰি জীলা চঙবা (১৮৭৬) লমকোয় ৰাৱীগী লাইৱিকশিংনি। অসুৰ অসৌবা মতমগী সাহিত্যগী লমকোয় ৰাৱীগী লময়ানবদি জন নেতানি মহাকী "মন্দলে খোঙফম" অসি ১৯০৭ তা ইবনি হায়না থাঙনে। নিখিল হিন্দু মণিপুৰী মহা সভাগী অমমশৰা মীক্ষম ইং কুমজা ১৯০৭ কী ফেব্ৰুৱাৰী ২৮ দী মাৰ্চ ২৬ ফাওৰা ক্ৰমাগী মন্দলেদা পাঙথোকখিৰা অসুৰা শৰুক ৱাৰা চংগা থেংখিৰা এঞ্জাৰিয়েম শিং অসুৰা যুগমত ওইনুনা ইবনি। মন্দলে থোকফ কৌবা লমকোয় ৰাৱী অসি। মহাকী ফাওৰা ৰাখল ময়েক শেংনা পনবগী মতাং অমতং লৌখংচৰি।

মথং মথং ফোঙফনি। ভাৱত নীত্ৰক লানগী অচোৰা লানমী লোক মানা হিলকী পুৰী ৰাৱীৰা যুগফম ওইবা পুৰী ৰাৱী অসি। হৌজিকী মতমগী সাহিত্যগী পুৰীৰা খুদলে তথা অহানবা পুৰী ৰাৱী নি। ত্ৰৈবনি মণিপুৰী সাহিত্যতা অঙবন মতমদা নিংথৌশিংগা পুৰী লৈনবা থোকোৱাক মচা মচা লাইৱিক ওইনা ইশিলবদুদি থেংনে। অসুৰ মদুতথোনা সহিত্যগী অফাংতে হায়জবা তাই।

অনন্যেতাগী ময়য়
জননোতা ইৰাবোত মণিপুৰী ৱামা অমসুং থিৱেটগৰী লময়ানবা শিলেী মনুংগা অমনি। মণিপুৰীগী মিমি লৈৰবা ক্ৰমা ক্ৰম মণিপুৰ ক্ৰমাতিক যুগনিৰ (মঃঃ ডিঃ ডিঃ) লীংখলক পদগী ৱাওবকপনি। মহাকী "জয়মতি" তৌবা ক্ৰমাগী লাইৱিক অমা ইৰদৰী হায়বনি থৌনা ওকনিংঙা ওইনে। অসুৰ ক্ৰমা অসিগী মেনুশুৰ্ত মণিপুৰী ইৰাবোত কা নক্ৰৱৰা মীওই অমগী মথুংতা লৈনগী পাউনি ৱেলে। মসি। লাইৱিক ওইনা ফোঙসোজুনা তাইংং কাওৰুৱা মতমদা ৱামাগী অসৌবা মশক অমা থোৱকপসু কনানা খঙবা।

অনন্যেতাগী উপন্যাস
জননোতা ইৰাবতনা "মোহিৰি" অমসুং "চান্দনী" কৌবা উপন্যাস অনী ইদনা মণিপুৰী উপন্যাসকী লমদম খুং থাৱনী। অহানবগী উপন্যাস অসি মীত্ৰলোনগী ইহান হানবা থাগী চেংখা "স্বাক্ষাৰোম"গী অহানবা চহিদিগী তৰানিথৌই শুৰা মশেং ফাওৰা ফোঙফনি ৱেকোৱ লৈ। "মোহিৰি"গী মণুং ফৰা মশকতি হৌজিক ফাওৰা ফংবা ওমতি। অসুৰ ইয়াকইহোলগী অফংগা কৌগী খৰদা নৈননা। য়েবদা মোহিৰি উপন্যাস অসি মশক অসুৰী নুপীশিং মৰুওইনা ময়ম -মকৈ পাৰিত্বা চনুৱাশিংগী পুৰী মৰেল জঞ্জম ফাওৰা, ইচম চয়া ফজবা উপন্যাস অমনি।

জননোতা ইৰাবত কী অতোপ্পা উপন্যাস "চান্দনী" কৌবা অমসুং "স্বাক্ষাৰোম"গী হোকাঙা সৰিঙ ওইনা ফোঙফনি ৰাৱী লৈ। শ্ৰীৱাজকুমৰ সাহেবনা ১৯৮২ ইলা ফোঙফনি মৌতে ফোঙা কৌবা লাইৱিক অসুৰা পলি-

"হিজম ইৰাবত সিংহনা ১৯২২ ইদা মৌতেচনু হায়না খুংনা ইবা মেগাজিন অমা ফোঙফনি। মহাকী ছাপা বৌদনা ফোঙফনি লাইৱিক "শৈৱম শৈৱেং", দলিন, "নৰখাঙইবা" নি। মহাকী "চান্দনী" হায়বা উপন্যাস অমা ইয়াকইহোলগী থাগী দেমা মথং মথং ফোঙফনি। অসুৰ উপন্যাস অসিগী মশকতি উৰা ফংজি। কৰিঙু ৰাৱী কৌগী মতুং ইয়া উপন্যাস ৱাওৰা ইয়াকইহোলগী কৌগী ফংবা ওমলক্ৰমলৈ উপন্যাস অসিগী মশক খঙা ওমগনি।

অনন্যেতাগী পুণীৱাগী
জননোতা ইৰাবতনা "লোক মানা তিলক" কৌবা পুৰী ৰাৱী অমা ইলম্বী পুৰী ৰাৱী অসি ইংকুমজা ১৯০৪ গী সেপ্টেম্বৰ থানা অৱাৰম দ্ৰৱৰুঙলি সিংহনা ইতিহাসগী পুথোকপা মণিপুৰগী অন্তৰা থাগী মেঙেঙ "দলিত মঞ্জুৰি প্ৰতিক"গী অহানবা চহি দ

তাবুন্তুংদগী

(কবি হিজম ইৰাবতনা ইবা শৈৱেং লাইৱিক "ইমগী পূজা" দা ৱাওবা "শৰুনা নোকই" হায়বা শৈৱেং অসি গুণিগী ওইনা তাবুন্তুংদগী লৌখংচৰি)

শৰুনা নোকই

লমখাই ফোকফ লমপাভা ফজৰী নুগী লুকং অমা ঠৌনা খিগংগা ময়া পৰেদনা অকনবা নুশিংনা হমবনা নোকি শিখৰা থোঙোৱা। উৰনা তকনি শোৱাৰ অমত নিক নিক লাওৰা কদাই ফজৰা মুক্তিদনা? কদাই ফজৰা শক অসুৰা উৰনা মিঃ চৌইনিংদেবা? তুংয়ান উৰনা কল্লকপা থোমু ইকাইনা মুবা কদাই নিমুং যোবা শমনা? কদাই ৱাই ৰাতি অসুৰা কৌকিলগী সুং ওমজৰা শুক্ৰপা মন্ত্ৰনা মাওইবা? নুশিং মিঃয়েংনে তেঙ্গা থোংবা কদাই পিশমগী দিৱুদুনা? কদাই শুকী হৰা শাজ্জতুনা থোংথা থোংথাংগা মেঙা? যুগ কয়া কয়ান্দী হৌনা অসুৰা নোকলমি পৰগনা নোৱনি যুগ ৰাৱী মতুং ফাওৰা নোকি শৰু কয়না ফোকফম।

হিজম ইৰাবত

মণিপুৰী পাঠে - পাউৱৌ, পাউতাক

- ১১১ অচৰা গাভা গাভলবনু ফতৰা লাকই - মফম মতমগী মচুং ইয়া অহানবা গাংকু কাৰবা লৈ।
- ১১২ অশোনবনা কনবা মৱিল লৈবা থানয়ে - অত্ৰেং-অত্ৰেং অমসুং পাল্ল মশোৱা মীদা অকন-অৰিঃ শাবা মৱিল লৈবা মী কৌয়ে।
- ১১৩ অৰা নুঙাই হায়বনি কনানুগী পীৰাকম নস্তে - ৰাৱৰনা চাংঙাইৱকপা, নুঙাইৱৰনা ৰাৱকপা যাদবা অকৰুবা লৈতবা।
- ১১৪ অৰা অনা লাইৱেৰীৰী থাংগতা নুঙাইবিনেবা তেনশিলি। - অৱেদনা নুঙাইবা পাৰ্শ্বশিদি অৱাকমদা তাগিলি।
- ১১৫ অচাইৰী হৌকোপক - হালগী তেঙেকা অনৌবা ৰাফম অমা খৰবা।
- ১১৬ জনেবা ৱাৱাৰা অকৰুবা ৱতাইবা - অকৰনা পৰ্ঙইৱৰা ফতৰনা অওইবা অকৰা শাৰা।

থোমজিনবা ডা. লৈপাংথেম তোদোনা

জনক্য নিতি

- লমচংনা শাৰিগে তাকই, মৱোৱা লৈবাক তাকই, উংলিবা মতৌনা নুশিৰা তাকই, হকচেনা চীত্ৰাক তাকই।
- অফবা শাৰিগে নাচা নুশী থাজৌ, নাচনুপাদা মইহে তমহল্লু, য়েজুবনু ফজতৰা নহৈনহল্লু অদুগা মৰুজু মাৰোপা ধৰ্ম চংহল্লু।
- ফতৰা মীণা লিঙ্গগী মৱতা অমা থনবা তাৱবদি লিঙ্গ শব্দ। লিঙ্গ লাইবত্ৰা, তৰা মতমদা ফতৰা চীকপনি, ফতৰা মীৰি থোংথাং খুদিংগী চীকপনি।
- অৰাবা থাজৌ মীশিংবু নিংথৌনা মাগী অকোৱবনা থাংগী মৱমদি নোংমগী অহৌবনা অৱোইবদা অমসুং অকা-অকুমা মথোয়না

হথোকপাঃ অকটিংতাবম ৱত্ৰতানি শৰ্মা

মণিপুৰি পাথোং

- ২৬. লৈৱাৰ মিসেল
- ২৭. লাইজলুপী চেলা
- ২৮. নুশিং লুয়া
- ২৯. লম মণু
- ৩০. ৱাতোণ লাইমু
- পাউবোনিং অসি মৰুগী লোংমাইজিঙী লমই অসিগা ফোঙমোকচগি
- ২১. পিৎ
- ২২. গাফম
- ২৬. য়া
- ২৪. গাৱিন
- ২৫. ৱিহু

কাল্ল-ৱানি খঙজীনিবিয়ু

- অঙাংগী মশাৰা তীল অশাওৰী লৈৱৰুৱদি?** - অঙাংগী মশা মবুক মনুংগা তীল অশাংগী লৈৱৰুৱদি ভাঙৰগী হীদাক পীজৰিক্ৰমবনু-অৰাথৰী অমুনবগী মৰু অনীখক তক খায়বিৰগা শলোম গ্লাস অমদা ৱানশিলিৰগা নোংমগী (অমুক) কৰিমতা চাৱিঙে অনীৰকখঙং পীথকপসু।
- অঙাংগী মশাৰা ৱিকৰ নশপীৱনৱদি?** - হৌজিকী মতমদা অঙাংগীনা চানবা অচাশোংগী পেকেচিগা অঙাংগীনা হোৱা হৰাওজনবা মচু-মসেন কয়াগী মখল-মখা ৱিকৰ কয়ামক পোংহাপ ওইনা পেকেচি মনুংগা হাপৰুৱে। অমুগা ৱিকৰশিং অমু

য়ুমগী ইচা-ইশিগীনা মথোয়গী মশাৰা নশপীৱনৱদি মতমদা শাজবনা ঐথোয়দসু অমুনক পোংহাপ মতাও কয়ানি। অসুৰ কৰিঙা মতাওৱদি অঙাংগীনা ৱিকৰশিং অমু অৰাথৰী অমুনবগী মৰু অনীখক তক খায়বিৰগা শলোম গ্লাস অমদা ৱানশিলিৰগা নোংমগী (অমুক) কৰিমতা চাৱিঙে অনীৰকখঙং পীথকপসু।

(খুংম ৮ লক হৰা পুথোকপা কৌগী লিখি কৰা গ্ৰন্থাংগা সনথোঙ পল্লিকৰনগীমক মণিৱ কেসননা থোমজিন্দুনা ফোঙৰা লাইৱিক "কাম ৱানি খঙজীনিবিয়ু" দগী লৌথোকপা)

শিৰো "মীখল" - জ্ঞানমো দেৱদাস
মীখল পাঙথোকি অফবা, অচুয়া মথৌঙম্হা, মীহং অমগীলমক। অচান-মীৱাই থায়দৰ। মীৱাং-মীশুন লৈতবা, চিং-তম ৰাইশনা, অমত্যা ওইনা ইংতৱা বুৱাই অমা শোমবা।
অসুৰ: মীখলগীমক শেম্বৰী কাংলুপ কাংলুপ, শোম্বৰী মীচং-শম। ৰাইশেী বেনেঙ কাপ্পৰী। নিৰ্শিগাংমে মীখলদি অৱোনবনি।
খশ্বদমে অফ-ফত, ৱেলি পিঙ শিখতা। শিখাৱাৰী মৱল-মথুম মীৱেপকী। পামৰী মীৱেপ খুদিং মনানা মাই পাক্কা থাঙনৰী। ৱনগদবদি অমততনি।
লৌইশ্ববসু মীখল, চিন্দা পাওননবদি লেগুৱী। মলোম থমৱৰী মৱপ-মপাং, মচিন-মনাও, মপা-মচা, মচে-মচন, ওইনা গাভা মীখলগী ফল। থমশোই মিহন ফাথনা।

মীখলগী ফল ৰঙলবা মাইথিবনা মীৱেপকী, কোকনুংগা চংখিবা মৌলনবা ফাওথৰুৱনা থমশোইবা, মচেং তানা কাইৱৰনি। মশান থোতা ইমুংগা ওৱ-থোইনা খাংলিঙে।
মাই পাক্কা মীৱেপকী কাবুনা লাওনা লাওৱৰী, থোংলৰী, হৰাওৱৰী, চেৱৰী কল্লক পেং ৱেঙৰবা লমম যুগমগুণম।
অসিগা মতমশিগী মীখল? তাৰুনিংদে, উজনিংদে ৱাওজনিংদে অসিব কৰনা ওইথিবনো? অতোপ্পা ৱাং থিৰি চাওখংগা ফজবা মীখলগীমক।
কনাদসু হায়দোৱক্ৰনু তৌশিলৱিৰে
- কে হালিদস মৌতে
ওইনবা গাভাৰা কাৰা হায়নিৰনি কাৰুবু হায়ৰদি লৌইনা কিমিৰনি হায়জিলিবনি হেতা ঐথোয়গী হিট্টি কৰিবু হায়না হাপগা ইগদবা ইপানসু হায়মদে ইপুনু তাক্ৰমদে ইয়েক ইয়েলি তিগ্ৰে অমতা হায়ৰুবা বুদিংমক য়াৱিননা মথোয়দসু অমুগুণব শৰতনি ৱথবনা য়াৱনি খংজিৰিশিখা হায়জিলিবনি অসুৰা হিট্টিনি মতম অমগী কল্লমন্ত্ৰবা কাৰানি লিগোকপা লৌইবা ওমলৱেইনবা ৱাৱীশিদি

অকি তুঙনো থল্লবা ৱাৱীশিদি মকৌকী ৱথং হায়বনিনা পেগো মতম অমগী কাৰুগী শক্তিৰিশিদি গুণিসু থাঙৰি উইদেবা ময়ামা মতমগী লুবা থাৰিখগী ৱাৱীশিদি লৌইগো থৌবা লাকখিৰগী থৌদোকশিং নিৰ্শিলেদি কাৰুসি ওইনবা গাভলবে কাকনা নকশিলকৰা অসুৰা গাংলৱেই ওইনবতা ৱগৰনি অৱাথতা তৌগৰনি অচুয়া শাদুনা গাংলিৰনি গুণিদি মতমগী অচুশিং নাথৈৰগা লালহায়বনি অচুয়া পুথোকপা ওমলিৰা লমদমগি।

ঙাইবা

পামজৰিবা লৈতে অহাওবনু এনা অহাওৰা ওইথিবনি পামজৰা পুণনা, এনা ৱেলি অহাওৰা অতিয়াদা উয়েক শ্বু-শ্বুনা পাইবি মহাক লাম। অসুৰা ঙাইজৰি মথোয়না অমুক হক্ৰকপা অহাওবনি।

যুগসিদ্ধা

সান্তি ফল্লবা অংগী সোমদা ৱাৱিৰি নিঙাইননা অসিগী থাৱাশিং অসুগা নোকি পেং-পেগা সান্তি ফল্লবে খন্দু।